

SZÉCHENYI ISTVÁN
EGYETEM

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

A segítségnyújtás közösségi formái, módszerei, sorstárs segítség modul

Készítette: Dr. Tóbiás László

2011. június

A.) Címe

A segítségnyújtás közösségi formái, módszerei, sorstárs segítség

B.) Alapelvei - nagyon általánosan

Az interprofesszionális közösségi munka legátfogóbb célja, hogy a potenciálisan érintett szakmák együttműködésével járuljon hozzá, hogy az adott közösségek gondoskodni tudjanak önmaguk és tagjaik szükségleteinek kielégítéséről, jólétéről. Az interprofesszionális közösségi munka értelmezett a prevenció összes szintje mellett az egyéni és közösségi problémahelyzetek kezelésére is, függetlenül azok súlyossága fokától.

Ebben az összefüggésben a segítségnyújtás közösségi formájának értelmezünk minden olyan tevékenységet,

- amelyet létező közösség azért végez, hogy önmaga és/vagy tagjai problémáit kezelni tudja, illetve
- azokat a tevékenységeket is, melyek adott problémával küzdő embereket abban támogatnak, hogy képesek legyenek közösséget alkotni és eredményesen működtetni, problémájuk kezelése érdekében.

Az interprofesszionális közösségi munka a segítségnyújtás tekintetében szükségszerűen interszektorális is, hiszen az állami, a piaci és harmadik szektort is érinti, sőt az egyházak, vallási szervezetek és a három szektorú felosztásban nem érintett nem formális szektor világát is.

A szociálpolitika alapelveként is ismert szubszidiaritás elvének megfelelően, az interprofesszionális közösségi munka egy eszköz a szükségletek kielégítésének rendszerében, melyben minden eszköznek – potenciálok, teljesítmények, megállapodások és jogszabályok által – körülhatárolt kompetencia- és felelősségi köre van, így az elemek nem helyettesítő, hanem kiegészítő viszonyban állnak egymással. Különösen érvényes ez az interprofesszionális közösségi munka és a szociális jogok érvényesítését jogszabályok erejével garantáló ellátások és szolgáltatások viszonyára.

Az interprofesszionális segítségnyújtás tanulási folyamatként is értelmezendő, mind a segítséget igénybe vevő, mind a segítséget nyújtó, mind az őket befoglaló közösségek számára, ezért mind ennek a ténynek, mind a tanultaknak a tudatosítását is meg kell tervezni és meg kell valósítani a segítségnyújtás folyamatában.

Az interprofesszionális segítséget kezdeményezheti

- maga a közösség,
- valamilyen állami szervezet – különösen önkormányzat – vagy annak megbízásából szolgáltatást nyújtó szervezet,
- valamilyen problémahelyzetet felismerő és szolgáltatásait felajánló szakemberek illetve szervezetük.

C.) Céljai - amire válaszokat kíván adni nagyon konkrétan

A demokratikus társadalmaknak és a piacgazdaságoknak az alapja a felelős állampolgárok szabad kezdeményezése. Ennek éppen úgy érvényesülnie kell a társadalom egyes tagjainak és közösségeinek önszolgálatában, segítségében, mint a gazdaság, a művészet vagy akár a politikai hatalom gyakorlása tekintetében. A mai magyar társadalom értékvilágában kevésbé hangsúlyos, hogy a segítségnyújtás éppen úgy az önmegvalósítás, a személyes küldetés betöltésének terepe lehet, mint más tevékenységek. Míg egy alkotás egy vállalkozás, egy üzlet meg nem születése csak virtuális elmarad hasznok kártételével jár, a segítségre szorulókat ellátatlanul maradásra valószínűsíthető károkat okoz a társadalom egészének.

Ezért a modulnak

- legáltalánosabban a felelős, aktív, konkrét ügyekben személyesen cselekvő állampolgári magatartásra kell felhívni,
- tettekre buzdító példákkal kell bemutatni a cselekvés, a közösségi segítségnyújtás formáit, azokat a sajátosságaikat fókuszba állítva, melyek alapján konkrét segítséget igénylő helyzetben az egyes formák alkalmazása ajánlható vagy éppen kontraindikált,
- a különböző formákat rendszerbe kell foglalni,
- be kell mutatni azokat az általános és típusonként speciális feladatokat, melyek a közösségi formában történő segítségnyújtás megindításához és működtetéséhez kapcsolódnak.

D.) Rövid leírása, specifikuma

A modul áttekintést kíván adni

- a közösségi segítségnyújtás jellegzetes tevékenységeiről, szerepeiről,
- a közösségi segítségnyújtás magyarországi gyakorlatairól, konkrét szervezetek, tevékenységek példáival.

E.) Fejlesztendő kompetenciák szemléletalkotás, értékorientáció

A modul nem alapozó, hanem elmélyítő, részben szintetizáló eleme a közösségi tanulmányoknak. Így bemeneti adottságnak tekintjük, hogy a modulból kialakított bármilyen képzés résztvevőinek előzetesen ismeretük van az interprofesszionális közösségi munka általános kérdéseiben, és elkötelezettek azok gyakorlati alkalmazása mellett, értékeik és kompetenciáik alkalmassá teszik őket arra.

A modul alapvetően

- az önálló információgyűjtés,
- az elemzés és
- a tervezés, továbbá
- ezen tevékenységeket végző munkacsoportok kezdeményezői és vezetői szerepeinek ellátásához kapcsolódó kompetenciákat fejleszt.

F.) Felhasználási területei, lehetőségei

A modul lehetőséget ad

- felsőoktatási kurzusok kialakítására minden képzési szinten,
- akkreditált továbbképzési programok kialakítására,
- különböző célú, hosszúságú, a résztvevők adottságaihoz, szükségleteihez és igényeihez igazodó nem formális képzések kialakítására.

Alkalmazási területek

- felsőoktatás
 - o társadalomtudományi képzési terület szociális képzési ág,
 - o orvos- és egészségtudományi képzési terület egészségtudományi képzési ág,
 - o gazdaságtudományi képzési terület közgazdaságtudományi képzési ág közszolgálat,
- ágazati továbbképzési rendszerek
 - o gyermekjóléti-szociális,
 - o egészségügyi,
 - o közművelődési,
- önkormányzati és parlamenti képviselőjelöltek, képviselők alkalmi képzése,
- államigazgatás vezetőinek és munkatársainak alkalmi képzése,
- a harmadik szektor aktivistáinak alkalmi képzése – különös tekintettel az egészségügyi, szociális, problémás szerhasználattal, közösség szervezéssel, politikai szocializációval foglalkozó szervezetekre.

F.) Kapcsolódása más modulokhoz

Releváns modulok	Jelen modul szempontjából	
	bemeneti kapcsolat	kimeneti kapcsolat
I. közösség és szükségletfelmérés	A szükségletfelmérésnek ki kell terjednie arra, hogy van-e közösségi formában nyújtandó segítségre szükség.	A szükségletfelmérés operacionalizálása során úgy kell tervezni, hogy a kapott eredmények megfeleltethetők legyenek a segítségnyújtás közösségi formáival is. Minimálisan legalább azt fel kell mérni, hogy a felmért közösségben van-e készítés személyes segítségnyújtásra.
II. modern társadalmak, közösségiség - közösségfejlesztés - civil társadalom - társadalmi nyilvánosság - önkéntesség	Az önkéntesség és a hozzá kapcsolódó fogalmak.	
IV. helyi társadalom – politika - regionalitás, szolgáltatástervezés, a szociális és erőforrás-problémák feloldására	A közösségi segítségnyújtás helye a történelemben és a szolgáltatások helyi rendszerében. Erőforrások és konvertálhatóságuk.	A segítségnyújtás közösségi formái, mint a szolgáltatástervezés során számba vehető eszközök.
V. a közösségfejlesztő folyamatok szervezése	A közösség illetve fejlesztése, mint a segítségnyújtás közösségi formáinak befoglaló kerete.	A segítségnyújtás közösségi formái, mint a közösségfejlesztő folyamatok lehetséges eszközei és céljai.
VI. munkaerőpiaci és szociális ismeretek integrációja, foglalkoztatási rehabilitáció, megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása, szociális gazdaság	Közösségi segítségnyújtási formák lehetséges szerepe, felelősségvállalása a foglalkoztatási rehabilitációban, foglalkoztatásban, szociális gazdaságban. Szabályozási problémák – pl. a szociális szövetkezetek kizártsága a gyermekjóléti szolgáltatások nyújtásából.	A segítségnyújtás közösségi formái, mint a szolgáltatástervezés során számba vehető eszközök.
VII. munkaerőpiaci szolgáltatások interprofesszionális és közösségi szemléletű megközelítése	Közösségi segítségnyújtási formák lehetséges szerepe, felelősségvállalása a munkaerőpiaci szolgáltatásokban.	A segítségnyújtás közösségi formái, mint a szolgáltatástervezés során számba vehető eszközök.
VIII. épített és szociális környezet (pl. épületek és közlekedés)	A segítés épített környezetének kialakítása.	A segítő funkciókhoz kapcsolódó elvárások az

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

akadálymentessége) és a közösség		épített környezettel szemben.
IX. probléma fókuszú interprofesszionális közösségi munka gyermek és ifjúsági közösségekkel	Szocializáció, prevenció és segítségnyújtás a gyermek és ifjúsági közösségekben.	A gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozva alkalmazható közösségi segítségi formák.
X. korszerű életminőség	A segítség közösségi formáinak kompetenciái a prevenció különböző szintjein.	A segítség különböző közösségi formáinak alkalmazhatósága az életminőség biztosításában és fejlesztésében.
XI. társadalmi felelősség szociális dimenziói, közösségfejlesztés és gazdaság		Az adományozó és az önkéntes, mint a társadalmi felelősségvállalás aktív szereplői.
XII. a szociális és az emberi jogok és közösségi szociális munka	Öngondoskodás, közösségi segítség és a szociális jogok kielégítésének intézményes szolgáltatási garanciái problémái.	

G.) Képzési szintek, formák és időfaktorok

A modulból kialakíthatóak képzések

- felsőoktatásban:

- felsőfokú szakképzésben,
- felsőfokú alapképzésben és
- master szintű képzésben egyaránt

a következő formákban – akár egy szakról érkező hallgatói csoportnak, de inkább több szak hallgatóiból álló csoportnak:

- elméleti kurzus – 42-56 (heti 3-4) órás időkeretben,
- elméleti és terepgyakorlati elemeket tartalmazó kurzus – legalább 56 (heti 4) órás időkeretben, ennél kisebb időkeretben körülhatárolt résztémában, tömbösítéssel.
- projektgyakorlat – legalább 70 órás (heti 5 órának megfelelő) időkeretben, ennél kisebb időkeretben körülhatárolt résztémában, tömbösítéssel.
- kutatószeminárium – legalább két félévben, félévenként legalább 28 óra (heti 2) tömbösített felhasználásával.

- továbbképzési rendszerekben akkreditálva

- ismeretátadó, -tudatosító tanfolyamok, 30-60 óra időkeretben, lehatárolt résztémában, a résztvevők szükségletei illetve tapasztalatai szerint,
- körülhatárolt részterülettel foglalkozó tréning (elméleti keret, képességfejlesztő elemek, saját terepen az adottságok, lehetőségek felmérése, tervezés és kipróbálás, tudatosítás) 64 kontaktóra + önálló résztvevő munka távoktatási konzultációval,
- résztvevők gyakorlati tevékenységét reflektáló és fejlesztő műhelyek, körülhatárolt résztémákban 6 műhelynap.

- nem formális képzésben

- elméleti áttekintő kurzus 60 órás időkeretben,
- körülhatárolt részterülettel foglalkozó tréning, nem kevesebb, mint 20 óra,
- résztvevők gyakorlati tevékenységét reflektáló és fejlesztő műhelyek, körülhatárolt résztémákban nem kevesebb, mint 3 tréningnap.

H.) Tartalom – logikai rend

1) Szükségletek kielégítése

- a. A szükségletek kielégítésének módjai – különös tekintettel a nem piaci és nem intézményes szükségletkielégítési módokra
- b. Szükségletek, szociális és emberi jogok, kielégítésük garanciái
- c. Segítségét indokló okok
- d. Szubszidiaritás, segítségnyújtás rendszere, benne a közösségi formák
- e. A segítségnyújtásról hozott döntés, annak résztvevői és érintettjei

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

- 2) Segítségnyújtás 1 konkrét közösségi formái, (kvázi) intézményei és szerepei
- a. Áttekintés
 - b. Az egyes formák és a hozzájuk kapcsolódó szerepek sajátosságai, a magyar gyakorlat példáival
 - c. A probléma által személyükben nem érintettek
 - Adományozó – Soros Alapítvány, OSA
 - Adománygyűjtő és –közvetítő – Aranyág Alapítvány, Magyar Élelmiszerbank Egyesület
 - Fejlesztő szakember/szervezet – SZETA Egri Alapítványa/dr. Farkas Zsuzsanna, Szomolyai Romákért Egyesület <http://szomolyairoma.freewb.hu/>, SZIA Humánszolgáltatók, európai önkéntes hadtest
 - Önkéntesek
 - Adott helyzetben önkéntesként dolgozó szakember
 - Alapítvány kurátora, szakértője
 - Technikai feladatot ellátó önkéntes
 - Felkészített laikus önkéntesek
 - Kortárs segítő²
 - Sok más
 - d. A probléma által személyükben érintettek
 - Sorstársak
 - Sorstárs segítő
 - Tapasztalati szakértő
 - Aktivisták
 - Közösségi aktivisták
 - Be nem jegyzett mozgalom tagja
 - Társadalmi szervezet tagja
 - Szakszervezet tagja
 - Önkéntes (kiegészítő) pénztár tagja
 - Kölcsönös segítőhálózat tagja
 - Önsegítő

Kék Madár Alapítvány Ízlelő étterem
Ifjúsági Innovációs Központ Nonprofit Kft, Uppony, Zalai Hazatérők Egyesülete
<http://www.hazaterok.hu/>
Európalánta Egyesület

¹ A modul kidolgozása során célunk egészes kép kialakítása a segítségnyújtás közösségi formáiról. Ezért célunk besorolni minden olyan tevékenységet, amiben megjelenik a segítségnyújtás motívuma, akkor is, ha tudjuk, nem biztos, hogy ez a döntő, lásd például Bartall-Czike megállapításait az új típusú önkéntesség motívumairól. Az egyes formák motívumegyüttése feltárására, mérlegelésére itt nem vállalkozunk, csak annyit állítunk, hogy az adott tevékenységeknek van közösség segítségnyújtási dimenziója.

² Mind a kortárssegítés, mind a sorstárs segítés megnevezés használatos az egybe- és különírt formában is. A két forma jelentése ugyan különbözik (egybeírva azt fejezi ki, hogy kinek segít, különírva azt, hogy ki), minthogy ezekben az esetekben egyazon csoport tagjai között áll fent a viszony, mindkét megnevezés helyes, még helyesebb, ha az író következetesen megkülönbözteti a különböző jelentéshez kapcsolódó különböző írásképet, és az olvas biztos lehet benne, hogy jelentéssel bír, tudatosan választott az írásmód.

- 3) A segítségnyújtás közösségi formái kialakításnak és működtetésének ösztönzése és támogatása
 - a. Intézményes keretek
 - b. Kielégítendő szükséglet definiálása
 - c. Szükséglettel rendelkezők célcsoportja meghatározása
 - d. Ellátási jogosultság vizsgálata – van törvényes jog ellátásra
 - adott szükségletre
 - adott célcsoportra
 - e. Segítési stratégia meghatározása
 - érdekképviselő, jogérvényesítés támogatása,
 - törvényes ellátás létrehozása, szolgáltatás indítása,
 - hiánypótló szolgáltatás létrehozása, jogi elismertetése.
 - f. Etikai kérdések számbavétele és kezelésük megtervezése
 - g. A stratégia megvalósítására alkalmas szervezeti keret meghatározása és létrehozása
 - h. Segítés biztosításának, napi működésének megtervezése
 - i. Segítés tárgyi feltételeinek kialakítása
 - j. Segítés felajánlása, meghirdetése
 - k. Segítés folyamatos biztosítása
 - l. Eredményesség vizsgálata és értékelése
 - m. Segítés megszüntetése
- 4) Egyes segítők foglalkoztatása
 - a. Kiválasztás
 - b. Felkészítés, képzés
 - c. A konkrét segítő tevékenység megszervezése és adminisztrációja
 - d. Támogatás, szupervízió
 - e. Eredményesség indikátorai és mérése az egyes segítők és a (kvázi) szolgáltatás egésze tekintetében
- 5) Professzionizálás (egyes segítő életpályája, szervezeté)

I.) Tanításának előfeltételei: szervezeti keretek, szempontok a tanári felkészüléshez

A modulból felsőoktatási, akkreditált továbbképzési és nem formális képzési programok egyaránt kialakíthatóak. Így a szervezeti kereteket elsősorban a képzés típusa határozza meg, s csak másodlagosak a modul sajátosságai.

A konkrét képzés programjának kialakításakor abból kell kiindulni, hogy fogalmak bevezetése – és a képzés keretében való egységes használata – szükséges, pl. maguknak a közösségi segíti formáknak a megnevezésére is. Ezt leghatékonyabb előadási formában megtenni.

Tekintettel arra, hogy az új ismeretek szerzése mellett az önálló információgyűjtési, elemzési, tervezési kompetenciák fejlesztendőek a modulból kialakított képzésekkel, a modul jelentős

részt aktivizáló módszerekkel érdemes tervezni, egyéni hallgatói felkészülésre alapozva, melyeknek a csoport egésze ismereteihez is hozzá kell járulnia, legalkalmasabb, ha ennek tárgyai konkrét magyarországi közösségi segítségi gyakorlatok bemutatásai, elemzései, összehasonlításai. Minthogy a hallgatói munka és annak prezentációja is hozzájárul a csoport ismeretszerzéséhez, párhuzamos kiscsoportos munka csak korlátozottan alkalmazható, ezért 12-15 fősnél nem nagyobb csoport az alkalmas szervezeti keret.

Az elemzői kompetenciák kialakítását segíti, ha az összehasonlítandó szempontokat, létező gyakorlatokat egy-egy hallgató, hallgatói csoport képviseli. Így ajánlott referátumok-korreferátumok, párhuzamos kiselőadások, egyéni viták csoportos disputák alkalmazása. A tanárnak képesnek kell lennie felismerni és korrigálni a hallgatók önálló ismeretszerzése esetleges tévedéseit, hogy azokat kijavítsa, így pontos ismereteket biztosítson a csoportnak.

J.) A diákok tanulási tevékenysége

K.) Tanárok tanulásirányítási módszerei: témák és metodika összefüggései

Alapvető fogalmak egyértelmű használata nélkül a kurzus nem teljesíthető. ezért iskolarendszerű képzésben helye van a 2.a pont után egy zárthelyi dolgozatnak, a további munka alapjai megléte ellenőrzésére.

A kurzus végére a diákoknak az értékelés mellett a szintetizálásban is jártásakká kell válniuk. Ezért alkalmas záró ellenőrzési formának egy olyan elemző dolgozat elkészítése, melyben a diák egy konkrét problémahelyzetet elemez – legjobb esetben olyat, amit ő maga választott saját környezetéből – majd eredményeit összeveti a közösségi segítségnyújtási formákkal és egy kvázi szakértői döntési javaslatot dolgoz ki az adott esetben alkalmazható közösségi segítségnyújtási formá(k)ra. A feladat összetettsége a modulból megvalósítandó konkrét képzéshez igazítandó.

L.) Önellenőrzés: diák és tanár

M.) A modul tanulásának várható kimenetei, eredményei

A modul tárgya igen nagy és szerteágazó, a segítség közösségi formái konkrét megvalósulásai jóval kevésbé komplexek. Így nem az összes dimenziót teljes mélységében felölelő ismeretrendszer biztosítása az elsődleges cél, hanem egy áttekintő és a szóba jövő dimenziókat felmutató, konkrét gyakorlati helyzet megértését, a benne rejlő szükségletek és potenciálok felismerését megalapozó tudás kialakítása, a modulból kialakított egyes konkrét képességekkel szembeni követelmények szerint.

Bármilyen szintű és mélységű képzés valósul meg a modulból, mindig cél kell legyen a segítség közösségi formái alkalmazása, támogatása melletti attitűd kialakítása a résztvevőkben.

Ugyanígy szemléleti alapvetésnek kell lennie, hogy az eszközök rendszerében, a szubszidiaritás elve szerint – nem más szolgáltatások helyettesítőjének – lássa a modulból kialakított bármilyen képzés elvégzője a segítségnyújtás közösségi formáinak helyét.

SZÉCHENYI ISTVÁN
EGYETEM

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

Az ismeretszerzésen túl mozgósító célja is kell legyen a modulból kialakított képzéseknek: ösztönözniük kell az egyéni aktív társadalmi felelősségvállalásra, személyes aktivitásra a segítség közösségi formái területén.

N.) Értékelés: tanári, csoportos és önellenőrzés

Források:

- nyomtatott alapú (kötelező, választható, tanári szakirodalom, szépirodalom)
 - Polányi Károly: A nagy átalakulás
 - Zombori Gyula
- elektronikus
 - Kompetenciaportfólió önkénteseknek - <http://www.oka.hu/cikkek/kompetencia-portfolio-oenkenteseknek>
 - A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája - <http://www.oka.hu/cikkek/kiadvanyaink>
 - Rácz József (szerkesztő) (2008): Az esélyteremtés új útjai: kortárs és sorstárs segítséssel szerzett tapasztalataink. L'Harmattan Kiadó, Budapest - demetrovics.hu/dokumentumok/Kutatasok_9_RaczJ_konyv.pdf